

A festő útja

Molnár Sándor
Akácfa utcai
műtermének
lépcsőháza
Fotó:
Lajta Gábor,
Lajta Gábor
archívumából

„Adottságaimat és felismeréseimet követve...” Ezek a szavak dobolnak makacsul a fejemben vagy inkább a tudatom mélyén, amióta újra és újra (és hányszor az elmúlt évtizedekben!) az Akácfa utcai remete-festő monumen-

tális életművén és elméletén gondolkodom. A szavak Molnár Sándor szavai, 1966-ban írt festőjogájának bevezetőjéből. Remetének csak most nevezem, mert feleségének halála után mintegy remeteéletet élt ott, a műtermes ház negyedik, de a szintek belmagasságát és a megmászhatóság nehézségét tekintve a tizedik emeletén.

A festőjoga első szavainak monoton ismétlődését bevilanó képek szakítják meg: az első az Akácfa utcai lépcsőház pikkelyesen felhólyagzó, pergő vakolatú fala, amelyről gyakran jutottak eszembe Molnár éppen készülő képeinek faktúrái, ahogy szokása szerint szinte megmintázta a festett felületből kiálló olajfestéktüskéket, mintha parányi szobrokat készített volna, amelyek távolabbról nézve belesimultak a kép egészébe. Franz Anton Maulbertsch, akit Molnár igen nagyra tartott, egyik freskójának restaurálása kapcsán árulta el a restaurátor, hogy a mester „szokása szerint” a száradó vakolatra még külön, vastag mészhurkákat fröcsögtetett fel, hogy a majdani kép szinte tapintható plaszticitását készítse elő. Molnár is sokszor restaurált, feleségének, a restaurátor-festőművész Deák Klárának segítve, például a maconkai templomban. A meszeszerű hangzású Maconka név Molnár némelyik korai absztrakt képének címében is feltűnt, s most utánanézve azt olvasom, hogy a maconkai templom „falképei 1280 táján, illetve az 1400-as évek elején keletkeztek. Ez utóbbit a Neczpál család festethette. A képek a restaurálás után láthatóvá váltak. Művészi értéküket emeli, hogy egységes teológiai program szerint, igényes művészi kivitelben készültek.”*

„Adottságaimat és felismeréseimet követve, 1966-ban forma nélküli képeket festettem” – folytatódik a festőjoga bevezetőjének első mondata. „Mivel forma nélküli, elneveztem »üresnek«.” Hamvas Béla csak szükségszerűen szólt hozzá fiatal barátjának képeihez, mert kettejük idejének nagy részét Hamvas szentendrei kertjének művelésével töltötték, inkább amolyan munkásemberi szótlanságban. Igaz, a kertművelések közti napokban Molnárék, ahogy többen is, írógépen írták le és másolták Hamvas szamizdatszerűen terjedő szövegeit. Hamvas tehát arra biztatta fiatal barátját, hogy „üresítse tovább” a képeket, hagyjon el mindent. Aztán Hamvas hagyott el mindent: Molnár *A tiszta úr* című kiállításának megnyitóján, 1968-ban még

* A szövegben szereplő idézetek forrása MOLNÁR Sándor: *A festészet útja*. Bp., Irály, 2013.

ott volt – látjuk a fényképeken, ahogy Molnárral beszélget, vagy cigarettára gyújtás után éppen elteszi a gyufát a zsebébe –, aztán még annak az évnek novemberében meghalt.

„De a forma hiánya másfajta telítettségnek ad helyet. Hívhatjuk tehát »telinek« is. »Telített ürességnek« – így folytatódik az 1966-os festőjoga bevezetője.

A *Festőjoga* címet Hamvas adta Molnár írásának.

„A művész életének egyetlen kérdése, hogy mi a valóság?” – kicsit lejjebb így folytatódik a festőjoga bevezetője.

„Egyszer, reggelizés közben azt kérdezte tőlem Hamvas Béla: »Szerinted a művészet a valóságról szól?« Hallgattam jó sokáig, emésztettem a kérdést. Végül válaszoltam: »Nem, a művészet nem a valóságról szól.« Hamvas semmit sem szólt, hallgattunk, többet nem hozta elő a témát. Én azonban már a végére akartam járni a dolognak, hogy miről is szól a művészet. Ebből lett a festőjoga.” Ezt már Molnár a 2013-ban megjelent könyvében, *A festészet útjában* írta.

A pikkelyesen hámló vakolatú lépcsőházban – amit néhány éve már simára mázoltak, de a lépcsők alatti mennyezetet az 56-os golyónyomokat már nem tudták eltűn-

tetni –, levegő után kapkodva baktatok fel a műtermes lakáshoz vezető lépcsőházban, hogy azután órákig kérdésekkel ostromoljam a festőt arról, hogy mi a valóság. Körülvesznek a könyvektől majdnem összeroppanó polcok Redon összes műveivel, Monet összes műveivel, Leonardo összes műveivel, Cézanne összes műveivel és minden festő összes műveivel. Az ágya fölött azonban nem az összes, hanem egyetlen Uccello-kép reprodukciója, Uccello csataképe, az ágy előtt pedig magában álló, magas üvegvitrinben kristályok. A konyhában, ahol a zöld falon egy dürelesen pontos tanulmányrajz mindig elkapja a tekintetet – talán a feleségéről készült, kávéfőzés közben a konyhaablakból a geometrikus háztetőkre kipillantva –, arról kérdezem, hogy mi a valóság. És mi a halál. „És Isten? Talán még arról is akar kérdezni?” Hallgattam.

„Lehetséges-e a valóság alapján álló, hiteles élet és mű? Vagy minden csak ideiglenes fikció, mulandó rögeszme, amely mindegy, hogy van-e vagy nincs?” – folytatódik az 1966-os festőjoga bevezetője.

Pesthidegkúti, szalagszerűen befelé futó kertjében hosszú dzsungelen átvágva egy kunyhóban találtam a festőt, ahol akkoriban a nyarakat töltötte. A dzsungelhez és

Hamvas Béla és
Molnár Sándor,
1968
© Festőjoga
Alapítvány

a kunyhóhoz egyáltalán nem illő, műteremnek kinevezett szobában két könyv a nyári olvasmányok közül: Hámori József: *Nem tudja a jobb kéz, mit csinál a bal...*, *Az emberi agy aszimmetriái*, és Umberto Eco: *A Foucault-inga*. Utóbbi nyolcszáz oldal. A kunyhó kis fala beborítva nagyméretű akvarellekkel, Molnár Kristály korszakából. Az 1990-es évek derekán járunk. Már akkor is nagyon meleg nyár volt. A Kristály akvarellek tiszta geometriája és a kert gondosan elültetett virágokkal teli dzsungle mintha két, egymástól nagyon távoli világ hírnökei lettek volna.

„A művészetben az érdekelt, ami örök és mozdulatlan, az időn, helyen, koron, iskolákon és egyéniségeken túl lévő, mindig azonos” – Molnár így folytatta az 1966-os festőjoga bevezetőjét.

Az első hónap kertműveléssel telik. Rettenetesen elvadul minden. Fontos a földdel való munka – sorolja a festő. Erőtéljes alakja mintha mindig ugyanolyan lenne. Egyfajta titokzatos belső erő áramolhat kifelé a széles izmokba, gondolhattam, de még a makacsul fölfelé álló egyenes, csak későn őszülő hajba is, ami mindig ugyanolyanra volt vágva, és a legkevésbé sem volt „művészfrizura”. Nyolc-

vanéves korában lánya hirtelen ötlettel túskehajra nyírta le ezt az évtizedeken át mindig egyforma, diadalmas hajat. Egyszerre olyan lett, mint egy szolgálatból elbocsátott, agg szamuráj valamelyik távol-keleti filmből. Nézése, összehúzott szeme azonban még szigorúbbá vált, mint korábban, és akkor azon csodálkoztam, hogyan került a kezébe kard helyett ecset?

„Gondoltam, mivel a létnek jelentősége van számomra, és minden létező számára jelent valamit, valami elmúlhatatlant és örököt, épp ezért jel, melynek értékhierarchiája a valósághoz való viszonyt jelöli” – így folytatódik a festőjoga bevezetője.

Megfellebbezhetetlenül szólt mindig. Művészeti kérdésekben sokszor próbáltam vitatkozni vele. De ő néhány vagy nagyon sok lépéssel előrébb tartott. Ha föladtam a vitát, és mondjuk, október-november táján jártunk, átmentünk a műterembe, és a korallszínű szőnyegre kitergetett seregnyi, a nyáron készült rajzát néztük szótlanul, meg a munkában lévő olajfestményeket, amelyek a szőnyeg egyre szűkülő téglalapját magas várfalakként vették körül.

A vanyarci ház
udvara
2016-ban
Fotó:
Molnár Eszter
© Festőjoga
Alapítvány

Molnár Sándor:
Sunjata No. 11,
 2004
 Fotó:
 Darabos György
 © Festőjoga
 Alapítvány

„Ha a művészet a valóságot akarja megfogalmazni, akkor a nem-valóság létrejöttét, a tükröződést megakadályozza...” – folytatódik néhány sorral lejjebb a festőjoga bevezetője.

Nyár van, megint. Molnár egy észak-magyarországi parasztházban fehér akvarelljeit festi. Nem tudni, a papír fehérebb-e vagy az akvarell. Egymással versenyeznek. Riadt denevér repül ki a pince sötétjéből. Árnyékban is

harmincnycok fok. A fészkerben, asztalnál ülünk. Hűvös borba kortyolunk. Egyszer csak megkérdezem Molnár Sándort:

– Vajon a művészet a valóságról szól?

A festő nem válaszol.

A kegyetlen nap mindent kiszikkasztott. De a festő virágai abban a kertben mégis virágoznak. Pedig ez a nyár már nem az a nyár.

Molnár Sándor,
Kristály No. 9,
 1998–1999
 Fotó:
 Darabos György
 © Festőjoga
 Alapítvány